

Vplyv Európskej zelenej dohody

Dovoz miliónov ton plodín a mäsa do EÚ ničí tropické pralesy. EÚ by mala prijať postupy „udržateľného zintenzívnenia“.

R. Fuchs, C. Brown, M. Rounsevell, publikované v časopise Nature, 29.10.2020

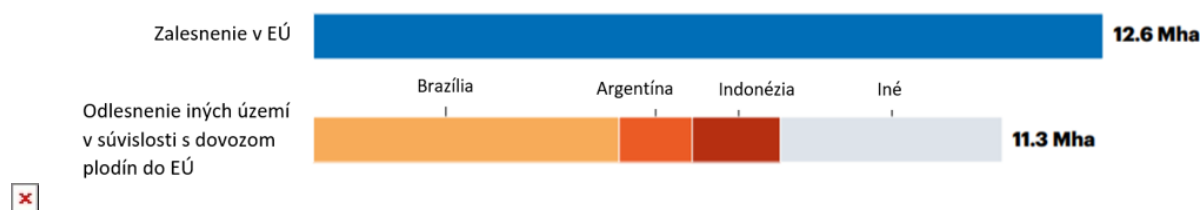
- krátené -

Európska zelená dohoda môže byť pre planétu zlým „obchodom“. EÚ výrazne závisí od dovozu poľnohospodárskych výrobkov (iba Čína ich dováža viac). V roku 2019 EÚ doviezla pätinu plodín a jednu desatinu mäsa a mliečnych výrobkov spotrebovaných v rámci jej hraníc.

EÚ síce pripúšťa, že v oblasti obchodu budú potrebné určité nové právne predpisy; Zelená dohoda však neprináša žiadnu zmenu. Napríklad medzi rokmi 1990 a 2014 sa plocha európskych lesov zvýšila o 9%, čo je plocha o veľkosti Grécka (13 mil. ha) a za hranicami bolo odlesnených 11 mil. ha na vypestovanie plodín spotrebovaných v rámci EÚ. Tri štvrtiny tohto odlesnenia súviseli s produkciou olejní v Brazílii a Indonézii - regiónoch, ktoré okrem mimoriadnej biodiverzity sú aj jednými z najvýznamnejších oblastí pre záchyt uhlíka na svete. Ide teda o rozhodujúce regióny, čo sa týka zmierňovania klimatických zmien. Ak má Zelená dohoda posilniť globálnu udržateľnosť, musí takýmto dopadom zabrániť.

Graf 1: Zalesnenie a odlesnenie, 1990-2014

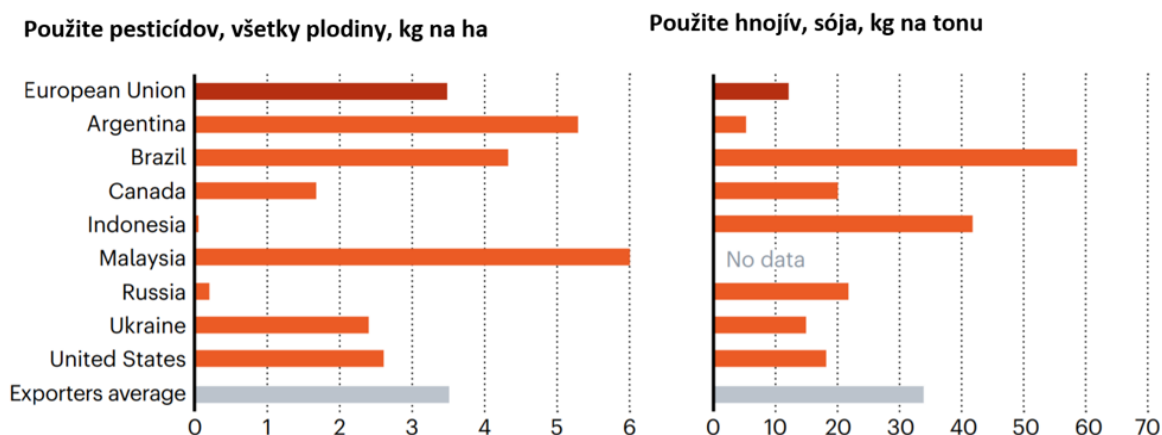
Plusy a mínusy

Stratégia Z farmy na stôl má za cieľ znížiť používanie hnojív v Európe o 20% a pesticídov o 50%, pričom do roku 2030 má byť štvrtina pôdy obhospodarovaná ekologicky. EÚ plánuje vysadiť 3 miliardy stromov, obnoviť 25 tis. km riek a zvrátiť pokles opelovačov. Žiadne obdobné pravidlá ale neboli ustanovené pre zahraničný obchod. Udržateľnosť dovozu do EÚ bude naďalej upravovať „zlátanina“ pravidiel, z ktorých niektoré sú povinné a iné dobrovoľné – a predovšetkým veľmi slabo vymáhané.

EÚ dováža ročne z Brazílie hovädzie mäso v hodnote 500 mil. USD, ktoré z väčšej časti pochádza z nedávno odlesnených území. Dovoz poľnohospodárskych produktov do EÚ má na svedomí viac ako tretinu odlesňovania súvisiaceho s globálnym obchodom s poľnohospodárskymi plodinami (od roku 1990). Tieto zlyhania budú pretrvávať, keďže Zelená dohoda v tomto smere nič nemení. Napríklad smernica o podpore využívania energie z obnoviteľných zdrojov ignoruje minulé odlesňovanie, konkrétne pôdu vyklčovanú pred rokom 2008 (rokom, keď bola smernica revidovaná). Podniky nachádzajúce sa na územiach odlesnených pred týmto rokom sú považované za „udržateľné“. To zahŕňa 9 mil. ha pôdy, prevažne v brazílskej Amazónii a Cerrade (odlesnené v rokoch 1990 až 2008).

Dôvodom je aj rastúci dopyt EÚ po olejnatých semenách na výrobu krmív a biopalív (ktorý sa medzi rokmi 1986 a 2016 zdvojnásobil). EÚ si sama dopestuje len malý podiel olejnin (tvoria len 7% všetkých pestovaných plodín). Prevažná časť jej dovozu (90%) pochádza z ôsmich krajín, najmä z Brazílie. Väčšinu tvoria sójové bôby a palmový olej (polovica dovozu plodín do EÚ). Geopolitické napätie situáciu ešte zhoršuje. Napríklad súčasná obchodná vojna medzi USA a Čínou spôsobuje, že Čína nakupuje viac sójových bôbov z krajín Mercosuru ako z USA. To vytvára väčší tlak na využívanie pôdy a zvyšuje sa pravdepodobnosť odlesňovania.

Graf 2: Vyššie použitie pesticídov a hnojív u exportérov (v porovnaní s EÚ), 2014

Dvojité štandardy

Polnohospodárske postupy, ktoré sú v EÚ obmedzené, sú pri dovoze výslovne povolené (nielen prehladané). Napríklad produkty z geneticky modifikovaných organizmov (GM) sú v poľnohospodárstve EÚ prísne obmedzené od roku 1999. Európa však dováža GM sójové bôby a kukuricu z Brazílie, Argentíny, USA a Kanady. Obchodní partneri EÚ používajú v priemere viac ako dvojnásobok hnojív na sójové bôby (34 kg na tonu sójových bôbov v porovnaní s 13 kg v EÚ). Používanie hnojív v Brazílii sa od roku 1990 zdvojnásobilo na 60 kg na tonu (rok 2014). Používanie pesticídov vzrástlo u ôsmich z desiatich najväčších obchodných partnerov EÚ. Rastúce používanie pesticídov v Brazílii (od roku 2016 bolo schválených 193 pesticídov, ktoré sú zakázané v EÚ) súvisí s

poklesom populácie včiel. Práve z tohto dôvodu EÚ obmedzila tieto druhy pesticídov (napr. neonikotinoidy).

Od mýtov k realite

EÚ musí podniknúť nasledujúce kroky, aby Zelená dohoda naplnila svoj zámer:

- **harmonizovať normy trvalej udržateľnosti:** EÚ by mala zosúladiť environmentálne normy pre dovoz a domácu produkciu (a presadzovať ich colnými kontrolami);
- **posúdiť globálne dopady:** EÚ hodnotí niektoré z vplyvov jej obchodu s poľnohospodárskymi plodinami na udržateľnosť, vrátane odlesňovania - neexistujú ale žiadne referenčné hodnoty; Zelená dohoda by mala v tomto smere stanoviť jasné ciele - a zaistiť tak významné zníženie používania hnojív a pesticídov či zabrániť odlesňovaniu a súvisiacim emisiám;
- **obmedziť produkciu biopalív:** ciele EÚ v oblasti obnoviteľnej energie, ako napr. požiadavka 10%-ného obsahu biopalív v nafta bola hlavnou hnacou silou nárastu dovozu sójových bôbov z Brazílie; zníženie alebo dokonca zákaz dovozu bioenergetických surovín by podporil ciele udržateľnosti;
- **globálne posúdiť uhlíkovú stopu Európy:** podľa Parížskej dohody sa emisie počítajú len v rámci danej krajiny - nezapočítavajú sa emisie obsiahnuté v celkovom spotrebovanom tovare (teda aj v tovare, ktorý bol dovezený); každý občan EÚ v súčasnosti „dováža“ asi 1 tonu oxidu uhličitého ročne (v rámci dovezeného tovaru do EÚ); Zelená dohoda riskuje, že tento „prešlap“ bude pretrvávajúci; EÚ by mala vyhodnotiť, zverejniť a pokúsiť sa znížiť svoju *globálnu* uhlíkovú stopu
- **zvýšiť domácu produkciu:** európske spoliehanie sa na dovoz poľnohospodárskych výrobkov je výsledkom desaťročí politik, ktoré viedli k zmenšeniu plochy obhospodarovanej pôdy; reformy SPP ustanovili subvencie na základe plochy (nie výroby) s výslovným cieľom celkovo znížiť produkciu potravín; niektoré z opustených pozemkov - napríklad oblasti s menšou biodiverzitou alebo nepoľnohospodárskym využitím - by sa mali začať nanovo obhospodarovať, aby sa znížil tlak na produkciu v tropických oblastiach

System produkcie potravín v EÚ je však špičkový a efektívny. Máme za to, že aj bez genetickej modifikácie je možné sójové bôby pestovať v Európe produktívnejšie a s použitím menšieho množstva hnojív - v porovnaní s inými krajinami. EÚ však zaostáva v zdôvodňovaní súčasných kompromisov medzi dovozom, domácou výrobou a spotrebou voči svojim občanom, pričom nemá jasnú stratégiu na minimalizáciu dopadov v budúcnosti. Podľa nášho názoru by EÚ mala prijať postupy „udržateľného zintenzívnenia“, ktoré využívajú nové technológie na zvýšenie výnosov plodín. Napríklad techniky úpravy génov (CRISPR - Cas) môžu zvýšiť požívateľnú masu, výšku a odolnosť rastlín voči škodcom bez použitia génov z iných druhov.

Na rozdiel od USA a Číny EÚ v súčasnosti zaobchádza s CRISPR ako s konvenčnou technológiou GM a zaostáva v patentoch CRISPR na poľnohospodárske použitie (18 v Európe, 61 v USA a 259 v Číne), ako aj v investíciách do súvisiaceho výskumu. Technológie vnútorného poľnohospodárstva, ako napríklad vertikálne pestovanie potravín, by sa tiež mali ďalej rozvíjať. Aj keď tieto metódy ešte nie sú schopné produkovať základné plodiny, ako napr. sóju, energeticky efektívnym spôsobom, pre zeleninu, ovocie a hľuzy, ktoré tvoria asi 18% rastlinnej výroby EÚ, sú čoraz výnosnejšie. EÚ by mala pokračovať v podobných výskumných iniciatívach, aké sú v USA, Kanade, Spojených arabských emirátoch, Japonsku, Číne a Singapure a zväziť vertikálne poľnohospodárstvo v rámci SPP. Presmerovanie poľnohospodárskej výroby späť domov pomôže ochrániť európske potravinárske plodiny od výkyvov na svetových trhoch, od narušení dodávateľského reťazca a niektorých následkov zmeny podnebia. Keďže zaberanie biotopov zvyšuje pravdepodobnosť, že nové infekčné choroby prejdú zo zvierat na ľudí, takáto politika môže tiež pomôcť vyhnúť sa budúcim pandémiám.